

Brussel, 1 oktober 2018
(OR. en)

10756/3/18
REV 3

JAI 728	DATAPROTECT 151
FREMP 117	DIGIT 148
DROIPEN 100	EDUC 287
COHOM 92	EMCO 3
ANTIDISCRIM 14	EMPL 378
ASILE 51	GENDER 24
ASIM 93	JEUN 86
COPEN 246	JUSTCIV 183
COSI 172	MIGR 107
COTER 99	SOC 471
CT 126	VISA 181
DAPIX 227	

NOTA

van:	het voorzitterschap
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	10756/2/18 REV 2
Betreft:	Conclusies van de Raad over de toepassing van het Handvest van de grondrechten in 2017

Hierbij gaan voor de delegaties het compromisvoorstel van het voorzitterschap voor de ontwerp-conclusies van de Raad over de toepassing van het Handvest van de grondrechten in 2017, waarbij de bijdragen van de delegaties in aanmerking zijn genomen.

**CONCLUSIES VAN DE RAAD OVER DE TOEPASSING VAN HET HANDVEST
VAN DE GRONDRECHTEN IN 2017****I. INLEIDING**

1. De Raad bevestigt dat de Europese Unie een "unie van waarden" is, zoals verankerd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie. Zij is gegrondvest op de eerbiediging van de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en de eerbiediging van de mensenrechten, inclusief de rechten van personen die tot minderheden behoren. De grondrechten moeten worden geëerbiedigd om te garanderen dat de EU een plek is waar mensen zich kunnen ontplooien, kunnen genieten van hun rechten en vrijheden, en hun leven kunnen leiden zonder te worden gediscrimineerd. Wanneer de EU en de lidstaten EU-wetgeving uitvoeren, moeten zij het Handvest dan ook eerbiedigen in elk optreden en op ieder beleidsterrein van de EU.
2. In dit verband neemt de Raad met genoeg nota van het verslag van de Commissie over de toepassing van het EU-Handvest van de grondrechten¹ (hierna "het Handvest") in 2017 en van het verslag over de grondrechten 2018 van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten² (hierna "het Bureau").

¹ ST 9542/18

² ST 9557/18

3. De Raad brengt in herinnering dat krachtens artikel 51 van het Handvest de bepalingen ervan gericht zijn tot alle instellingen, organen en instanties van de EU en, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel, en tot de lidstaten wanneer zij EU-wetgeving uitvoeren. De Raad roept al deze actoren op om het gebruik van het Handvest op de verschillende niveaus toe te passen en te bevorderen. De Raad verzoekt de lidstaten om het Handvest, inclusief de relevante rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU), verder uit te dragen, met name onder Europese burgers, het bredere publiek en het personeel van nationale instanties, en om ervoor te zorgen dat gerichte opleidingsmodules worden aangeboden aan nationale juridische beroepsbeoefenaren, waaronder rechters.
4. De Raad is in dit verband ingenomen met de door zijn voorzitterschappen georganiseerde conferenties in verband met het Handvest en ziet uit naar de conferentie getiteld "The 'national life' of the EU Charter of Fundamental Rights. Avenues to enhance awareness, judicial training and implementation" die op 23 en 24 oktober 2018 zal plaatsvinden. In het kader van die conferentie zal worden gesproken over verschillende instrumenten die de uitvoering van het Handvest moeten verbeteren en het bewustzijn omtrent de daarin vervatte rechten moeten vergroten. Daarnaast zal het Bureau zijn nieuwe handboek met richtsnoeren over de toepasselijkheid van het Handvest voorstellen.
5. De Raad ziet uit naar de viering, in 2019, van de dag waarop het tien jaar geleden is dat het Handvest juridisch bindend werd met de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon. Dat is een goede gelegenheid om na te denken over de ervaringen tot dusver en mogelijke manieren om ervoor te zorgen dat het Handvest ten volle wordt benut.
6. De Raad benadrukt dat het HvJ-EU een belangrijke rol heeft gespeeld bij de interpretatie en de toepassing van het Handvest in de EU en dat het middels zijn rechtspraak nationale rechters en rechtbanken aanvullende richtsnoeren over de toepassing ervan heeft aangereikt. Het Hof zorgt er mede voor dat het Charter een realiteit wordt voor mensen in hun individuele omstandigheden.

7. De Raad onderkent dat het Bureau, in overeenstemming met zijn oprichtingsverordening, een wezenlijke rol heeft gespeeld bij het verzamelen en verspreiden van relevante, objectieve, betrouwbare en vergelijkbare gegevens en het verschaffen van empirische assistentie en expertise op het gebied van grondrechtenkwesties in specifieke omstandigheden, en dat het zodoende heeft bijgedragen aan een gunstig grondrechtenklimaat in de hele EU. Dit werd duidelijk bevestigd door de tweede onafhankelijke externe evaluatie van het Bureau, die door zijn raad van bestuur in december 2017 gunstig werd onthaald en nadien aan de Raad werd voorgelegd. De Raad zal elk eventueel voorstel van de Commissie ter herziening van de oprichtingsverordening van het Bureau in overweging nemen, rekening houdend met de externe evaluatie van het Bureau in 2017 en de aanbevelingen van zijn raad van bestuur naar aanleiding van die evaluatie.
8. De Raad is tevreden over de goede samenwerking, binnen de bevoegdheden van de Unie, met internationale organisaties, waaronder met name de Raad van Europa en diens deskundige instanties zoals de Commissie van Venetië.

II. EERBIEDIGING VAN DE DEMOCRATIE EN DE RECHTSSTAAT ALS VOORWAARDE VOOR DE VOLLEDIGE UITOEFENING VAN GRONDRECHTEN

9. De democratie staat als gemeenschappelijke waarde centraal in de EU en al haar lidstaten. De Raad ziet uit naar het colloquium van de Commissie over grondrechten 2018, dat gewijd is aan het belangrijke thema "Democratie in de EU". Het colloquium biedt een **tijdige** gelegenheid om op het hoogste beleids- en expertise-niveau te bespreken hoe het democratisch engagement in de EU en in de Europese samenleving kan worden vernieuwd en hoe een vrije, inclusieve en open democratie in de EU kan worden gestimuleerd.

10. De Raad beklemtoont dat in het licht van de komende Europese verkiezingen in mei 2019 maatregelen moeten worden genomen om de opkomst en de democratische participatie te ondersteunen, en wijst tegelijk op het groeiende probleem van digitale desinformatie op massale schaal. De maatregelen die de Commissie in dit verband heeft genomen, verheugen de Raad zeer, met name die welke vermeld zijn in haar mededeling "Bestrijding van online-desinformatie", waarin een consistente benadering van dit probleem door de lidstaten wordt bepleit, en ziet uit naar de uitvoering van de geplande maatregelen. Daarnaast is de Raad zich bewust van het werk dat de lidstaten afzonderlijk en de Europese Dienst voor extern optreden op dit gebied verrichten, en beklemtoont hij dat dit werk ook kan meehelpen om internationale partners wereldwijd in die strijd te steunen.
11. De Raad onderstreept dat binnen het kader van het internationale recht, het EU-recht en het nationale recht, een dynamisch maatschappelijk middenveld een cruciale rol speelt bij het bevorderen van grondrechten **en mensenrechten**, en op deze wijze bijdraagt tot het functioneren van democratieën. De Raad wijst er opnieuw op dat elke onnodige, wederrechtelijke of arbitraire beperking van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld moet worden weggenomen en nagelaten, met name wat betreft de vrijheid van vereniging, van vreedzame vergadering en van meningsuiting.
12. De Raad herinnert eraan dat rechtsstatelijkheid een van de fundamentele waarden van de EU is, en een voorwaarde voor de bescherming van de grondrechten.
13. De Raad memoreert dat de Raad en de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, zich hebben gecommitteerd aan het tot stand brengen van een dialoog tussen alle lidstaten in de Raad, teneinde binnen het kader van de Verdragen rechtsstatelijkheid te bevorderen en veilig te stellen, en ziet uit naar het evalueren van de dialoog over rechtsstatelijkheid, eind 2019 in de Raad.

14. De Raad benadrukt het belang van vertrouwen in de openbare instellingen en is tevreden dat dit thema tijdens de jaarlijkse evaluatie van de rechtsstatelijkheidsdialoog in de Raad zal worden besproken. De door het voorzitterschap op 11 juli 2018 georganiseerde studiebijeenkomst heeft aangetoond dat vertrouwen een noodzakelijke voorwaarde is voor het goed functioneren van de wetgevende, uitvoerende en [...] **rechtsprekende** macht van [...] **de staat**, en is een bespreking gewijd aan de verscheidene maatregelen die kunnen helpen om het vertrouwen te versterken of terug te winnen, zoals openheid en transparantie. De Raad ziet uit naar het debat tussen de ministers in de Raad Algemene Zaken.

III. BOUWEN AAN EEN CULTUUR VAN GRONDRECHTEN IN DE EU

15. De Raad is ingenomen met de inzet van de Commissie voor de bescherming van de grondrechten in de EU, onder meer door het organiseren van het jaarlijks colloquium over grondrechten.
16. De Raad pleit voor het stimuleren van een betere samenhang en consistentie tussen intern grondrechtenbeleid en extern mensenrechtenbeleid.
17. De Raad blijft hechten aan de toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, die de gemeenschappelijke waarden van de Unie zal versterken, het EU-recht doeltreffender zal maken en de bescherming van de grondrechten in Europa meer samenhang zal geven. De Raad verzoekt de Commissie haar analyse van de door het HvJ-EU in advies 2/13 opgeworpen juridische kwesties snel af te ronden, met het oog op verdere bespreking door de Raad.
18. Ter gelegenheid van de 70e verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, bevestigt de EU haar rol als bepaler van een mondiaal ijkpunt voor de universele bescherming en bevordering van mensenrechten en als bouwer van een cultuur van grondrechten.

Volledige genot van mensenrechten voor vrouwen en meisjes

19. De Raad betuigt zijn waardering voor het Colloquium over de grondrechten 2017 van de Commissie, dat gewijd was aan de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid en waarin de versterking van de positie van de vrouw op economisch, politiek en sociaal vlak aan bod kwamen, alsook vrouwenrechten in de publieke en de privésfeer en de bestrijding van elke vorm van geweld tegen vrouwen en meisjes.
20. De Raad is in dat verband ingenomen met het werk van het Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE), met name met de Gendergelijkheidsindex 2017 van het Instituut, die de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de Europese Unie in de periode 2005-2015 meet; de Raad ziet dit als een alomvattende maatregel om op EU- en op nationaal niveau tot een betere beleidsvorming en een groter bewustzijn van gendergelijkheid te komen.
21. De Raad wijst erop dat het **volledige genot van mensenrechten voor vrouwen en meisjes** moet worden bevorderd en beschermd, en dat de bescherming van alle vrouwen en meisjes in alle omstandigheden en tegen elke vorm van geweld moet worden versterkt.
22. De Raad herinnert aan zijn besluiten over de ondertekening³ van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul) door de EU, en aan zijn in dat verband geformuleerde voornemen over te gaan tot de sluiting van dat verdrag, en verzoekt de Commissie met een analyse te komen van de verplichtingen die de EU in het kader van het verdrag zal aangaan ten aanzien van haar instellingen, organen, agentschappen en personeel. De Raad verzoekt de lidstaten die dat nog niet hebben gedaan, het Verdrag van Istanbul zo spoedig mogelijk te bekrachtigen.

³ Besluit (EU) 2017/865 en (EU) 2017/866 van de Raad, van 11 mei 2017, PB L 131/11 van 20.5.2017.

Bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat

23. De resultaten van de tweede enquête van de Europese Unie naar minderheden en discriminatie (EU-MIDIS)⁴ en de bevindingen van andere relevante organisaties wijzen op zorgwekkende trends wat betreft het aantal vormen van haat en onverdraagzaamheid, met inbegrip van wijdverbreide discriminatie, intimidatie en discriminerende profilering.
24. De Raad verwelkomt en steunt de werkzaamheden van de EU-groep op hoog niveau voor de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en andere vormen van onverdraagzaamheid, die discussie, samenwerking, de uitwisseling van goede praktijken en de opstelling van richtsnoeren op een aantal belangrijke domeinen hebben gestimuleerd. Zij vormen een platform ter ondersteuning van de inspanningen van de EU en de lidstaten om ervoor te zorgen dat relevante regels effectief worden toegepast en dat er effectieve beleidsmaatregelen worden ingesteld om haatmisdrijven en [...] **aanzetten tot haat en geweld**, met inbegrip van illegale haatzaaiende uitlatingen op het internet, te voorkomen en te bestrijden.
25. De Raad verzoekt de lidstaten op deze werkzaamheden voort te bouwen teneinde in het veld concrete vooruitgang te boeken op het gebied van racisme en vreemdelingenhaat, gebruik makend van de mogelijkheden inzake steun en operationele assistentie van de EU en internationale instanties om hiaten beter op te sporen en aan te pakken.
26. Daarnaast verzoekt de Raad de lidstaten zich verder in te spannen voor een betere registratie van haatmisdrijven en op systematische en regelmatige wijze betrouwbare gegevens over dergelijke misdrijven te verzamelen en te publiceren, zodat nationale autoriteiten effectieve en empirisch-onderbouwde juridische en beleidsmatige antwoorden hierop kunnen formuleren. De lidstaten worden tevens aangemoedigd verscheidene vormen haatmisdrijven bij nationaal recht te verbieden en maatregelen te treffen ter voorkoming en bestrijding van haatmisdrijven en [...] **aanzetting tot haat en geweld**, in het bijzonder door onderzoek, vervolging en berechting, zodat strafbare feiten niet onbestraft worden gelaten.

⁴ <http://fra.europa.eu/en/project/2015/eu-midis-ii-european-union-minorities-and-discrimination-survey>

27. De Raad benadrukt het vitale belang van de vrijheid van meningsuiting, maar blijft positief staan tegenover de vrijwillige dialoog in het kader van de gedragscode tegen illegale haatzaaiende uitlatingen op het internet, alsmede met de positieve resultaten van de monitoringoefening in 2017, waaruit blijkt dat 70% van de aangemelde inhoud door IT-platforms is verwijderd, tegenover slechts 28% in de vorige oefening. Het stemt de Raad tevreden dat de gedragscode een sectorbrede norm wordt die ook de aandacht van kleinere platforms geniet.

Acties tegen discriminatie

28. De Raad verwelkomt en steunt de werkzaamheden van de EU-groep op hoog niveau inzake non-discriminatie, gelijkheid en diversiteit en, in voorkomend geval, van de bijbehorende subgroep inzake het verbeteren van de verzameling en het gebruik van gegevens over gelijkheid. Hij verzoekt de lidstaten aan deze subgroep deel te nemen en de kwaliteit en het gebruik van gegevens over gelijkheid in hun beleidsvormingsprocessen te bevorderen. De Raad ziet in dit verband uit naar de nieuwe richtsnoeren over het verzamelen en gebruiken van gegevens over gelijkheid.
29. De Raad is eveneens ingenomen met de lopende besprekingen over normen voor organen voor gelijke behandeling en neemt met genoegen nota van de aanbeveling van de Commissie⁵ die de lidstaten advies verstrekt over mogelijke maatregelen om de doeltreffendheid en onafhankelijkheid van organen voor gelijke behandeling te vergroten.
30. De Raad benadrukt dat op nationaal en EU-niveau maatregelen moeten worden getroffen om onverdraagzaamheid, discriminatie en [...] **aanzetting tot haat en geweld**, onder meer ten aanzien van religieuze groeperingen, in alle lidstaten te bestrijden⁶.

⁵ Aanbeveling 2018/951 van de Commissie van 22 juni 2018 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling (PB L 167/28 van 4.7.2018).

⁶ **Een delegatie stelde voor de uitdrukking "in het bijzonder christenen en joden" toe te voegen.**

Integratie van de Roma

31. De Raad is ingenomen met de tussentijdse evaluatie door de Commissie van het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020. Die evaluatie toont de eerste tekenen van vooruitgang, in het bijzonder wat betreft het voltooiën van het voltijds verplicht onderwijs voor kinderen en het bevorderen van onderwijs voor jonge kinderen. Er blijven evenwel belemmeringen (in onderwijs en huisvesting) bestaan voor de inspanningen om dergelijke initiatieven om te zetten in grotere kansen op de arbeidsmarkt. De Raad verzoekt de lidstaten zich in te zetten tegen racisme en [...] **aanzetting tot haat en geweld** ten aanzien van de Roma, en de sociale en economische integratie van deze bevolkingsgroep te bevorderen, mede in het licht van de landenspecifieke aanbevelingen in het kader van het Europees Semester.

Rechten van personen met een handicap

32. **De Raad bevestigt zijn gehechtheid aan het bevorderen, beschermen en waarborgen van de volledige en gelijke uitoefening van alle grondrechten door alle personen met een handicap. De Raad vraagt de lidstaten zich in te zetten voor de uitvoering van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en gelijkheid en non-discriminatie te bevorderen in overeenstemming met het Verdrag en de Europese strategie inzake handicaps 2010-2020.**

Rechten van het kind

33. De Raad bevestigt dat hij zich zal blijven inzetten [...] **voor** het recht van ieder kind om zich optimaal te ontwikkelen, in overeenstemming met het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en zoals verankerd in artikel 24 van het Handvest.
34. Het stemt de Raad tot voldoening dat de Ministers van Buitenlandse Zaken van de EU de herziene EU-richtsnoeren ter bevordering en bescherming van de rechten van het kind - Geen kind aan zijn lot overlaten (2017) hebben aangenomen. Deze richtsnoeren bevatten de overkoepelende strategie van de EU die ertoe moet bijdragen dat EU-beleidsmaatregelen en -acties hun weg vinden naar alle kinderen, en in het bijzonder de meest gemarginaliseerde **en kwetsbare** onder hen.

Bescherming van migrerende kinderen

35. Migrerende kinderen, en met name niet-begeleide minderjarigen, zijn bijzonder kwetsbaar en worden voortdurend blootgesteld aan risico's van geweld, fysiek misbruik, uitbuiting, seksueel misbruik en mensenhandel. De Raad memoreert in dit verband zijn conclusies van 8 juni 2017 over migrerende kinderen, naar aanleiding van de mededeling van de Commissie van 12 april 2017 over dit onderwerp⁷.
36. De Raad is ingenomen met de instelling van het Europees netwerk van voogdij-instellingen, dat de samenwerking tussen relevante nationale autoriteiten en de uitwisseling van goede werkwijzen zal vergemakkelijken.

⁷ Conclusies van de Raad van de Europese Unie en de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten van 8 juni 2017 over de bescherming van migrerende kinderen. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad van 12 april 2017 over de bescherming van migrerende kinderen (COM(2017) 211 final).

Gelijkheid van LGBTI⁸

37. De Raad merkt op dat LGBTI's nog dikwijls het slachtoffer zijn van discriminatie, fysiek geweld en [...] **aanzetting tot haat en geweld** in de hele EU. De Raad wijst in dit verband op zijn conclusies over de gelijkheid van LHBTI⁹ (2016) en neemt met belangstelling akte van het jaarverslag 2017 over de lijst maatregelen van de Europese Commissie om de gelijkheid van LHBTI's te bevorderen¹⁰, dat op 1 maart 2018 (Dag tegen discriminatie) werd voorgesteld.
38. De Raad neemt met genoegen nota van de door het Bureau in 2018 geleverde inspanningen ter voorbereiding van de tweede EU-brede LGBTI-enquête¹¹ ten-einde het **gegevensbestand** [...] te verbeteren en de EU-instellingen en -lidstaten te assisteren bij de uitvoering van EU-wetgeving inzake de bescherming van de grondrechten van LGBTI's. De Raad ziet uit naar de publicatie van toekomstige enquêtes van het Bureau over dit onderwerp, op basis waarvan trends zouden kunnen worden vastgesteld.

Een op rechten gebaseerde benadering van ouder worden

39. De Raad is zich bewust van de problematiek die voortvloeit uit de vergrijzing van de Europese bevolking en wijst er andermaal op dat de grondrechten van personen gedurende hun hele leven onverminderd moeten worden geëerbiedigd, en dat de specifieke behoeften van ouderen moeten worden erkend en gerespecteerd. De Raad is ingenomen met de werkzaamheden die de lidstaten momenteel op dit gebied verrichten.

⁸ **Een delegatie stelde voor dit punt te schrappen.**

⁹ Aangenomen op 16 juni 2016 (<http://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2016/06/16/epsco-conclusions-lgbti-equality/>)

¹⁰ <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017annualreportonlgbtilistofactions.pdf>

¹¹ <http://fra.europa.eu/en/project/2018/eu-lgbti-survey-ii>

40. De Raad betuigt zijn waardering voor de in het verslag over de grondrechten 2018 vermelde inspanningen van het Bureau om het fenomeen "ouder worden" te analyseren volgens een op rechten gebaseerde benadering, en neemt nota van het standpunt van het Bureau dat EU-instellingen en -lidstaten moeten overwegen de Europese structuur- en -investeringsfondsen te gebruiken om een dergelijke benadering van ouder worden te bevorderen.

Afkondiging van de pijler van sociale rechten

41. De Raad benadrukt dat de afkondiging van de Europese pijler van sociale rechten door de EU-leiders op 17 november 2017 getuigt van het robuuste politieke streven van EU-instellingen en -lidstaten om een socialer en inclusiever Europa te bewerkstelligen.
42. Het boeken van concrete resultaten inzake de Europese pijler van sociale rechten is een gemeenschappelijke politiek streven en een politieke verantwoordelijkheid die de EU en de lidstaten delen.

Gegevensbescherming en de digitale wereld

43. De Raad is ingenomen met de inwerkingtreding van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en van de Richtlijn inzake de bescherming van persoonsgegevens op het gebied van rechtshandhaving in mei 2018. Deze rechtskaders versterken de grondrechten van burgers in het digitale tijdperk wat betreft de verwerking en het vrije verkeer van persoonsgegevens, zoals verankerd in artikel 8 van het Handvest, en scheppen tegelijk gunstige voorwaarden voor de handel in de digitale eengemaakte markt.

44. De Raad onderkent dat de digitale wereld, daaronder begrepen het toegenomen gebruik van algoritmen, blockchains, artificiële intelligentie en andere nieuwe technologieën, belangrijke gevolgen zullen blijven hebben voor de levens en rechten van burgers. Het is hierbij belangrijk in aanmerking te nemen dat digitale oplossingen en nieuwe technologieën zowel aanzienlijke mogelijkheden tot een betere waarborging van grondrechten, waaronder toegang tot de rechter en vrijheid van meningsuiting en informatie, als mogelijke risico's, onder meer in verband met gegevensbescherming, privacy, gelijkheid en de menselijke waardigheid, met zich meebrengen.
45. In dit verband is de Raad zich ervan bewust dat het vertrouwen in nieuwe technologieën als artificiële intelligentie moet worden versterkt en ziet hij uit naar toekomstige richtsnoeren over dit onderwerp, met inachtneming van het Handvest.
-